

hangt niet die maat van uw verlies weer de mate van uw rouw samen.

De maan, die tillingen weer in het gewoel der wereld wordt geworpen, wordt lichter afgeleid van de herinnering aan zijn dooden, dan de vrouw, die zenuwen peinzend neerzit in haar huisvertrek of omdwaalt in haar woning.

Bij jongeren van jaren is de opwelling van rouw in het eerst meestal hartstochtelijker, bij wie ouder werd niet zoo machtig om in veelheid van tranen uit te vloeien, maar juist deswege soms duurzamer.

En zoo nu is de heugenis, die onder den prikkel der rouw van het hart naverkt, gemeenlijk door drie gegevens bepaald, door de wezenlijke waardij van wie stierf, door de gave der waardeerende liefde in wie achterbleef, en door den aard van allerlei omstandigheid in het leven.

Intusschen, nu daargelaten waaraan het ligt, maar steil is de klacht niet overdreven, dat de herinnering aan onze dooden eer te zwak dan te sterk is.

Er zijn uitzonderingen. In een te sentimenteel gezin zelfs min gelukkige uitzonderingen. Als allerlei uit wat de overledene naliet als een soort reliquie bewaard wordt, zoo niet uitgesteld. En allerlei afbeeldsel met immortellenkransen er om den wand strikt. En een afbeelding van het graf wordt opgehangen. En op het graf een soort kleine eeredienst wordt geleverd. En er aldus zekere verering van de dooden ontstaat, zoo gansch in strijd met Jezus' zeggen: «Laat de dooden hun dooden begraven, gij, ga heen en predik het Koninkrijk Gods».

Dat is zekelijke uiting van het sentiment, onder ons gelukkig niet dan zelden voorkomend. Maar overigens hoort men wel bij graf van graf verkondigen, en in doodsbereidheid na doodsbereidheid verzekeren, dat de overledene *leven* zal, ook nadat hij gestorven is, in aller dankbare herinnering; maar er zijn dan ook weinig woorden, die zoo bitter als die grootspraak bij het graf door de uitkomst worden gelogenstraft.

Er is het verwonderlijk, binnen hoe korten tijd na de begrafenis de naam en de gedachten van wie stierf reeds uit de gesprekken en uit de gedachten weggat. En als ge twee, drie jaren later komt, dat zou een nieuwigheid in den kring ternaauwernood meer te weten komen, dat er nog zoo kort geleden een doode in dien kring viel, en dat er bij een gedolven graf zoo hartstochtelijk was geweest.

Het verging er mede, als met den steen die den waterspiegel brak. Even een plompen in en een opborrelen van de wateren. Toen een kring die zich om die plek vormde, en die kring zich al uitbreidde. Tot die kring juist in zijn uitbreiding al flauwer, al onmerkbaarder werd. En het niet lang meer duurde, of de wateren vloten voort en voort, alsof er nooit een steenken in gezonken was.

Voor al in onze dagen is dat hinderlijk. De snellere polsslag van het leven jaagt den stroom van het bloed te overhaast voort en altijd voort, zoodat er geen tijd van bereniging is. De dag van heden verdringt de herinnering aan den dag van gisteren. Hoe zou er dan tijd zijn voor het peinzend terugdenken aan wie voor jaren met ons leefde?

Toch is de klacht over dat spoedige vergeeten onzer dooden reeds uit de oudheid tot ons gekomen, en in allerlei land en onder allerlei religievorm heeft men gepoogd voor allerlei instelling en vroomheidsvorm het kwaad te stuiten.

In het oude Rome had men de asch van het verbrande lijk in een steenen vaas op een richel in zijn ontvangst staan. De dienst der *Pemetae*, gelijk het heette.

In China wist men al den heiliger zin van het volk op zulk een dienst en vereering van de dooden te richten.

Radboud dacht bij zijn doop voor alle dingen er aan, hoe hij bij zijn voorvaderen zou komen.

Door kostbare graven, en bezoek aan die graven, en versterking van die graven houdt men voortdurend herinnering aan de dooden nu nog in alle zuidelijke landen levendig.

En hoe de Roomsche kerk door haar «Allerzielen», en door de zielmissen voor de gestorvenen, in gelijke richting zocht te werken, is overbekend.

Altegeder pogingen, die, al verlopen ze op verkeerde wegen, toch aanvankelijk opkwamen uit de behoefte, om de herinnering aan onze dooden te sterken, te verlevendigen en in stand te houden.

Het was zoo hard te moeten denken: «Als ik morgen sterf, denk misschien over een jaar niemand meer om mij!».

Ook de band des geslachts werd zoo los door dat vaak zondige vergeeten.

En bovendien maakte het onze liefde, door de levenden niet verdracht, als die liefde, door den dood op de proef gezet, zoo spoedig haar vlam liet wegsterven?

Ook onder ons, Gereformeerde Christenen, mocht in dit opzicht de teederheid wel iets grooter zijn.

Als Jezus aan Lazarus' graf staat, en in diepe ontroering over het sterven van zijn vriend *weent*, ligt hierin wel althans een goedkenning voor die koudheid en hardvochtigheid waarmee men onder ons vaak bij de lijkbaar en bij de geopende groeve verkeert.

En als de apostelen des Heeren zoo gedurig spreken van hen die zijn voorgegaan en in Christus ontslapen zijn, blijkt hieruit toch duidelijk, dat het denken aan onze broeders en zusters, die in Jezus ontslapen zijn, van de liefdestrekking in Gods kind onafscheidelijk is.

Ongetwijfeld handhaaft, wie uit den geest onzer vaderen leeft, ook bij het graf het hoog gebod, dat ook bij het lijkbaar God alleen groot moet zijn, en dat de liefste doode ook niet voor één oogjenblik een schaduw op de eere van Gods naam mag werpen.

Daarom sieren we onze graven niet, achten dat een bloemkrans op de lijkstaf hinderlijk is, en willen we in den dood den dood, in het graf het graf, beide in ernstige realiteit voor ons zien.

Dien ernst durven we, omdat we van Christus zijn, aan.

En ook spreekt bij de gedachte aan ons eigen sterven niet in de eerste plaats het verlangen, om onze dooden weer te zien. Als het goed in uw hart staat, en het heilmeis naar den hemel soms trekt, moet het een verlangen zijn, om omvonden te worden en bij Christus te zijn.

David zong in zijn lijd, niet dat hij zich vermakten zou met het beeld van zijn dooden, maar dat hij zich eeuwiglijk vermakten zou met het beeld van zijn God.

Het groot en eerst en hoog gebod duldt het niet anders.

In leven en sterven onzes Heeren, en daarom in leven en sterven Gods eerste en God de laatste in onze gedachten, in onze verbeelding, in onze heugenis, in ons heimwee.

Dat, dat alleen is, bij het graf, en bij het naderen van den dood, en bij het denken aan onze dooden, uit den geest der vaderen, een leven naar Gods heilig Woord.

Maar juist lange dien weg leeft de heugenis aan wie in Christus ontslapen zijn, dan ook van zelf in ons op, vooral waar die vroeg ontslapenen de onzen, en ons van God gegeven waren. Over wie niet in Jezus ontslapen, zwijgen we. We oordeelen niet. Ook waar wij niet merken dat ze in Jezus ontslapen, weet geen onzer te zeggen, wat in den jongsten snik nog tusschen God en die ziel voorviel.

De mysterien der ziel en het mysterie van Gods genade ligt zoo diep.

Aan Hem, niet aan ons, staat het oordeel. Maar als wie stierf, voor ons besef in zijn zonde wegsluit, buiten geloof, dan bestaat er voor ons ook geen band tusschen den overledene en onzen God, en kan ook in onze verwachting van een heemel, die geheel in God opgaat, de gedachten aan onze dooden niet inwerken. En ware dit toch zoo, dan zou het ons van God afrekken, wat niet mag.

Verrassingen kunnen, en verrassingen zullen er bij ons ontwaken in de eeuwigheid zijn. Ook, helaas, bittere teleurstellingen. Maar dat blijft voor later. Hier op aarde mogen we in onze herinnering niet anders rekenen dan met hetgeen we gelooven kunnen.

En dan zijn het immers «degenen die in Jezus ontslapen zijn», die vanzelf invloeden in onze vrome zielverheffing tot onzen Hoopgester, en door hem tot onzen God.

Niet maar: ik zal nierven, en dan bij God zijn, alsof Christus *alleen* ware, en er dus niet met het mystieke Lichaam van Christus vijf te rekenen, maar God in Christus, en om hem der volmaakt rechtvaardigen. Seth, Enos, Henoch, Noach, Abraham, Jacob, Petrus en Johannes en Paulus, allen geschilderd en rechtvaardigen, ze zijn ons geen dooden; maar ze leven hem allen, en wij zullen leven met hen.

En bij dien kring van gezaligden uit vroeger eeuwen sluiten zich dan onze eigen lieven aan, die van ons gingen, voor zooveel ze in Jezus ontslapen zijn. Een vader of moeder, een broeder of zuster, een kind, soms slechts even gekend, een vriend die ons een vriend des harten was. Heel die breede stoet van pelgrims, die met ons op den weg wandelden, en voor ons de poorte des hemels binnengingen.

Just in hen vermenst zich dan uw *geloof* met de persoonlijke liefde van uw hart, om hun heugenis voort te doen leven, en u door hun vertrouwen te maken met den hemel daarboven.

Op aarde aan lieven en aan vrienden steeds armer, zoodat de wind over de velden blaast, en telkens weer een bloem van den stengel deed vallen.

Maar in het eeuwige, aan de overzij van het graf steeds rijker, tot ge ten leste u hier niet meer thuis gevoelt, maar thuis daarboven, waar uw God in Christus is, en met en om hem al Gods uitverkorenen, en onder die verkorenen ook de uwen, die ge hier beneden slechts een korte poos mocht bezitten, om ze eeuwig te minnen voor het aangezicht Gods.

II Voto.

Voor de vier deelen van *H. Voto* zijn twee banden beschikbaar gesteld, zoodat beide banden twee deelen in één band worden gebonden.

Deze banden kunnen niet van *linnen*, maar moeten van *sterk leder* zijn, en voorts dien stillen, deffigen vorm hebben, die bij zulk een werk past.

Zulke banden zijn gereed voor het eerste paar deelen. De banden voor de deelen III en IV worden gereed gemaakt en kunnen binnen enkele weken verzonden worden.

Elke band kost één gulden.

Zij, die wenschen, dat deze band hun franco worde toegezonden, hebben zich daartoe aan te melden bij de Administratie van ons blad, onder overmaking per postwissel of in postzegels van f 1, voor elken band zonder aftrek van onkosten.

Op enkele aanvragen zonder betaling worden geen banden verzonden. Ook de thans reeds bestelde banden worden dus niet geleverd, tenzij men vooraf daarvoor het geld zende. Om verwarring te voorkomen, kan van dezen regel in geen geval worden afgeweken.

Met het in den band zetten der deelen belast de Administratie zich niet.

Voorts wordt herinnerd dat afzonderlijke deelen in *geen geval* geleverd kunnen worden en de prijs voor het geheele werk thans f 24 is.

De Administratie.

Amsterdam, 22 Nov. 1895.

Bitterheid.

Niet zonder belangstelling namen we kennis van een *entrefilet* in de *Vaderlander* van 9 November, onder den titel: *Diep zondig*.

We hadden in ons woord van nagedachtenis over wijlen Ds. Van Hoogstraten ons veroorloofd den wensch uit te spreken, dat het aantal geestverwanten van Ds. Van Hoogstraten onder de Hervormde predikanten weer mocht toenemen, en dat aldus de geest van tijd en bitterheid mocht wijken, die zoo velen dezer predikanten tegenover de Gereformeerden nog steeds bezield.

We voegden er bij, dat we kort na de actie van 1886 deze bitterheid nog begrepen, maar dat ze thans «diep zondig» wordt. Hierop nu antwoordt de *Vad.*

Het is Dr. Kuiper niet onbekend, dat deze «Gereformeerden» de Ned. Hervormden in het

algemeen en hunne predikanten in 't bijzonder beschuldigen de verkeerden van Jezus Christus te hooren». Wij meenen, dat de uitdrukking van Dr. Kuiper zelden oorspronkelijk is. En niet maar in den tijd van de «actie» is zij gebruikt. Ze is nooit teruggesloten. Ze is later zelfs herhaald. De verschillende «Gereformeerde» (doeleerende) *Kerkbladen* weten er eindeloos variaties op te bedenken.

Indien nu de Hervormden, die dit verstaan, zoo karakterloos waren, om desniettegenstaande jegens de Gereformeerden «slechte broeder» te spelen, zouden zij daarmede toonen, zelfs zoodanige beschuldiging als van minime betekenis op te vatten. En een Christen, die zoodanige beschuldiging als van geringe betekenis opvat, welken naam verdient die? Neen juist de omvang der beschuldiging dwingt de Hervormden te zeggen: «Gij kunt wellicht niet anders spreken, maar juist de ontzaglijke aanklacht moet u beletten onze gemeenschap, onzen medearbeid, ons geld te begeren?»

Zoolang de aanklacht blijft, blijft de kloof. Ook weet Dr. Kuiper dit alles zeer wel. Waar ligt nu het *diep zondig*?

Hierop een kort antwoord.

Klove en bitterheid is niet hetzelfde. Hoezeer ook de mannen van de *Vad.* op Schriftuurlijk terrein nu reeds velelei toegeven, dat ze voor het vierde eener eeuw nog hier en fel in de Modernen bestreden, toch zal de redactie ons toestemmen, dat er tusschen haar en de Modernen eveneens een *klove* blijft gapen.

Ook al zijn haar vrienden en de Modernen nog in dezelfde kerk, die *klove* blijft.

Zelfs durven we veronderstellen, dat de redactie ons zal toegeven, hoe in het wezen der zaak de *klove* die hen van de Modernen scheidt, nog wel zoó diep is, als de *klove* die haar van ons scheidt.

Toch is het duidelijk, dat de redactie immer met eenige persoonlijke bitterheid optreedt tegen de mannen van Kuensens gilde. Wat we wenschten weg te nemen, is dan ook niet de *klove*.

Integendeel, toen we uit vaste, onwrikbare overtuiging, met zooveel dat ons lief, ook onder menschen was, uit gehoorzaamheid aan Gods ordonnantien braken, hebben we geen spel gespeeld, maar een pijnlijken plicht volbracht, en niets, niets ter wereld zou ons bewegen kunnen, om, met prijsgeving van onze beginselen en onder verkrachting van onze overtuiging, de kerkelijke *klove* te dempen.

Daar hebben we dan ook met geen woord van gerept.

Wat we betreuen, en betreuen bij het graf van een vriend en broeder, was alleen dat zooveel een *geest der bitterheid* beheerscht.

Dit doet niet noodig is, bleek in hem, die in dat graf werd bijgezet.

Hem toch scheidde van ons dezelfde *kerkelijke klove*, maar geen bitterheid was in hem, en het verkwalte zijn hart, als hij op niet-kerkelijk terrein de broeders weer kon ontmoeten, en in den Naam des Heeren met hen saam mocht werken.

Wat dunkt nu der redactie? Stond Ds. Van Hoogstraten hierin geestelijk *hooger of lager*?

En dan dunkt ons, dat ze wel zal *moeten* antwoorden: Geestelijk *hooger*.

En is dit zoo, drukt dit dan niet het zegel op den wensch, dat al wie den Christus belijdt, juist omdat het kerkelijk verschil niet te overbruggen is, er op bedacht mocht zijn, om op ander gebied «waarsachtige broederlijke liefde» te betoonen, en alles te mijden wat bitter is of klinkt.

En wat nu de redactie opmerkt, dat onzerzijds verklaard is: «Uw houding op kerkelijk gebied, en de uitzetting van zoovele trouwe belijders des Heeren, terwijl gij met de Modernen saam blijft wonen, is een te kort doen aan de eere van Christus' heerschappij», daarover willen we desverricht nader spreken, gelijk we dit in ons vorig nummer reeds begonnen zijn.

Maar één ding begrijpen we niet. Als ik, met onzen Heidelbergischen Catechismus tegenover Rome getuig, dat de mis is «een vervloekte afgoderij», dan druk ik mij nog wel zoo kras uit, als wanneer ik zeg: Gij Synodalen doet te kort aan de eere van Christus' koningschap over zijn kerk.

Maar zal dit nu daarom de Roomsche publicisten verledenen, om iemand die dat waagt met «persoonlijke bitterheid» te achtervolgen?

Het tegendeel blijkt gedurig. Waarom behoefte dit dan onder ons anders te zijn?

Vraag om bewijs.

In de *Vrije Kerk* komt Ds. Bos nogmaals terug op zijn bedenkingen, en voegt daaraan iets toe, dat zoo niet kan blijven liggen.

Hij zegt daarin toch, dat Dr. Kuiper voor de Vereeniging zekere belofte ten opzichte van de Theologische School zou hebben afgelegd, die hij terstond na de Vereeniging publiekelijk schond. Almede dat hij op de Synode van Dordrecht met zijn hand onderstreefde, wat hij niet hield.

Om de groffheid der aanklacht, zullen we de eigen woorden van Ds. Bos hier afdrucken, opdat een ieder zie, dat we niet te veel zeggen.

Hij schrijft dan:

De Deputaten der Chr. Geref. verzekerden aan hunne Synode dat de Heere het hart van Dr. K. kennelijk had geseigd en dat Z. Hoogel. in den laatste nacht der samenspreking, — een onvergetelijke nacht genoemd — uitdrukkelijk had gezegd, dat over die kwestie in de eerste jaren geen sprake meer zou zijn. Het hebben eigener eigene inrichting, niet behoud van haar eigenaardig karakter was dus toegegeven, en daarmee een voornam punt van bezwaar tegen de vereeniging weggenomen.

In het vaste vertrouwen, dat wij Dr. Kuiper op zijn woord konden gelooven, heb ik toen voor de vereeniging gestemd. Tuchten en jubelen deed ik niet, want ik was niet zonder vrees,

zoodat ik ook in mijne toespraak op de gemeenschappelijke vergadering zei: doch het «geloof alleenlijk» stond mij voor den geest, en ik geloofde werkelijk dat God de harten had getuigd, ook in zake het groote punt van bezwaar.

Wie had toen durven veronderstellen, dat *terstond* na de vereeniging de oude kwestie weer zou opgekneld worden? En toch, reeds het volgende jaar kwam Dr. K. c. a. met het voorstel, om de Theol. School in de Vrije Universiteit te incorporeren of in te lijven! Dat gaf door heel het land een vreeselijken schok, en ook ik had niet gedacht, dat Dr. K. zoo weinig te vertrouwen was, dat hij den eenen dag zijn woord gaf, en het den anderen dag weer heriep.

En kort daarop:

De Gen. Synode te Dordrecht handhaafde dan ook het standpunt, bij de vereeniging ingenomen, en legde de Concept-acte ter zijde. Dr. K. teekende toen zelf met eigen hand het voorstel ter handhaving van de eigene inrichting. Nu aldus, zoo oordeelden velen met mij, om Dr. K. de kwestie, die reeds zoo dikwijls de gemoeiden in beweging had gebracht, laten rusten.

Maar, jawel! In het eerste no. van de *Heraut*, na de Synode, kwam Dr. K. al weer met de oude kwestie te voorreken, en dat wel op een zóó bedriegende wijze, dat het mij altijd nog onverklaarbaar is, hoe de schrijver vreide in zijn hart heeft kunnen krijgen, zonder openbare herroeping.

Wij onzerzijds ontkenen nu op de meest pertinente wijze beide grove aanklachten.

Met ons goed recht roepen we uit dien hoofde hierna de Da. Ros op, om hetzij in de *Vrije Kerk*, hetzij in ons blad, beide aanklachten waar te maken, of ze te herroepen.

Wij noodigen hem alzo uit, om *letterlijk en stiptelijk* mede te deelen, en zulks met voldoende bewijzen, wat Dr. Kuiper voor de Vereeniging *beloofd*, en daarna *geschonden*, en wat hij te Dordt met zijn naam *ontreukend*, en niet gehouden heeft.

Van het vellen van een oordeel onthouden we ons alsnog.

We zullen eerst de inlevering van juist geformuleerde aanklacht en van het bewijs dier klacht afwachten.

Derde tegenspraak.

Herhaaldelijk is door ons verklaard, dat hetgeen van een Juridische faculteit aan de Vrije Universiteit mocht verwacht worden, was de wetenschappelijke uiteenzetting en verdediging van ons *Calvinistisch Staatsrecht*.

Dit nu acht de geachte schrijver van de bekende brochure in tegenspraak met wat we elders leeraarden, t. w. dat we als Gereformeerden geen ander gezag erkennen dan dat van de *Heilige Schrift*.

Hij beroept zich hierbij op twee verklaringen onzerzijds, in Juni 1884 Nr. 337 en op 29 October 1893 (827), waar we ons in dezer voege uittieten:

«We hebben daarom ook nooit kunnen vatten, hoe iemand b. v. tegen de V. U. de bedenking kan inbrengen, dat ze wel op de Formulieren, maar niet op Gods Woord als basis stond. Want immers men kan de Formulieren niet onontdekenen, zonder daarmee eo ipso op den bodem van Gods Woord plaats te nemen, gelijk men dan ook in die Formulieren het enig geldend oppergesag van Gods Woord volmondig en zonder voorbehoud belijdt. Waar dan ten overvloede nog blijkt, dat art. 2 der Statuten der V. U. verwijst naar het gezag door de Synode van Dordt aan deze Formulieren toegekend, terwijl toch ieder weet, dat de leden der Synode onder eede gebonden waren, nooit enig stuk naar de Formulieren te beslissen, maar alle recht eeniglijk te spreken naar Gods Woord».

«Komt het op bewijzen aan, dan moet er dus op de *Schrift* en mag er nooit op de Formulieren gepleit».

«En zegt ge nu daarop: «We nu, indien ge dat nu meent, dan zijn we het eens, maar onterechten dan ook de H. S. en niet de Formulieren?» — dan ligt ons antwoord gereed, t. w. dat we ook niet anders doen dan de H. S. onontdekenen, maar, ter voorkoming van misverstand, er in een Formulier bijzeggen, hoe wij die H. S. in hoofdzaak verstaan».

En wat schreef Dr. Kuiper, toen hij meende art. 36 der Belijdenis te moeten bestrijden, dat, naar zijne beschouwing, der Overheid den *plicht* oplegt, om *strafrechtelijk* op te treden in zake des geloofs?

«Voor Gods Woord zwichten we onbepaaldelijk en onvoorwaardelijk».

«Een verklaring die we allegen, niet in den zin van velen, die Gods Woord als een schuld gebruiken, waarachter ze hun private denkbeelden verschuilen, of ook om straks het gezag van dat Woord zelf aan te randen. Neen, met Gods Woord bedoelen we de Heilige Schriftuur gelijk ze daar ligt, als naar inhoud en vorm door den Heiligen Geest ingegeven».

«We zijn Gereformerd en nemen dat niet aan dan op gezag der *Heilige Schrift*» *Heraut* 6 Jan. 1884 no. 315.

En het andere citaat was van dezen inhoud:

«Gereformerd is een *confessioneel* begrip, en dus een begrip van *kerkelijken aard*».

«In haar statuten heeft de Vereeniging voor H. O. op G. G. dan ook duidelijk uitgesproken, dat zij haar *Gereformeerden* grondslag aldus opvat en verstaat».

«Ze verwijst toch in die statuten naar de *Gereformeerde Belijdenis* en naar de *kerkelijke* maante en praktijk ten opzichte van deze Belijdenis».

«Geheel afgezien van de bijzondere eischen, der Theologische Faculteit, geldt derhalve voor heel de Universiteit in al haar faculteiten de eisch, dat ze *confessioneel* niet op doopdoelen verloop».

Is hier nu tegenspraak?

Zoo weinig, dat we ook op dit oogenblik nog beide uitspraken met volkomen gelijke kracht vasthouden, en dat ons Staatsrecht aan de Vrije Universiteit *Calvinistisch* moet zijn, en dat een goed Gereformerd zich moet anders binden dan aan *Gods Woord*.

Dat de geachte schrijver dit niet nagaat, ligt uitsluitend daaraan, dat hij zich geen

rekenschap gaf van de wijze waarop de uitlegging der Heilige Schrift door den Heiligen Geest in den loop der eeuwen heeft plaats gehad en nog plaats grijpt.

Dit punt is uitvoerig toegelicht in de *Encyclopaedie der H. Godgeleerdheid*. III. p. 111 vv. en behoeft alzo hier niet herhaald te worden.

Genoeg zij het hier op te merken, dat de Heilige Geest deze exegese en theoretisch in de studie en practicaal in de historie gegeven heeft, en dat uit dien hoofde nooit enig formulier ons bindt als tweede gezag naast de Schrift, maar slechts als kort summier van de Schrift. En dat zoo ook de waardeering van het Calvinisme er toe leidt, niet om een tweede autoriteit naast de Schrift te plaatsen, maar om in de beginselen en grondlijnen van het Calvinisme de *juiste vertolking* te eeren van wat de Heilige Schrift wil.

Er is niet maar een hoogleeraar en de Bijbel, maar tusschen die beiden in ligt al het werk van Christus, dat in den loop der eeuwen door den Heiligen Geest gewerkt is, om het juiste inzicht in die Heilige Schrift te schenken.

Iets wat nooit bedoeld is, als een stellen van de traditie tegenover de Schrift, eenvoudig overmits een goed Christen altoos den plicht blijft gevoelen, om, zoodra hij wetenschappelijk optreedt, de juistheid der traditie uit Gods Woord aan te wijzen, en waar zulks onder de leiding des Geestes noodzakelijk blijkt, te controleren en te critisceren.

Alleen maar hij begint niet met die praktische en theoretische exegese te ignoreeren, of op zij te zetten, maar omgekeerd met ze te onderzoeken, en aan haar het vermoeden van meerdere voortreffelijkheid boven zijn eigen *individueel inzicht* toe te kennen. Dit nu leidt er hem toe, er niet van af te wijken dan na zeer grondig historisch en uitleggend onderzoek.

Ook hier is alzo van *tegenspraak* geen zweem of schaduw aanwezig.

Beide uitspraken handhaven we nog, en zulks wel in haar volle kracht.

Gereformeerde prediking.

TWEDE REEKS.

IX.

Zeer terecht is door de geloovigen steeds de eisch gesteld, dat in elke predikatie de Christus voor ons moet treden; en we zouden aan den ernst der zaak te kort doen, zoo we van het *leerstellig* deel der predikatie afstapten, zonder ook op dit gewichtige punt nader licht te laten vallen.

De hiernaede gestelde eisch toch is, hoe volkomen waar ook, uiterst moeilijk.

Stel b. v. gij hebt te prediken over het gebod: *Gij zult niet stelen*. Dat is de u aangewezen leerstellige stof, die ge te behandelen hebt. Deze stof is rijk en uitgebreid, en eischt velerlei ingaan in de gevallen des levens en in de gevallen der conscientie.

Uw tijd is u krap toegemeten.

Uitwijdingen kunt ge u niet veroorloven.

En daardoor gebeurt het dan vaak, dat men bij zulke onderwerpen, te veel in de *adrenkunde* blijft hangen, en te weinig in het *geloof* uitvloeit.

Want natuurlijk, kunsten helpen hier niet. Te verwijzen gelijk vaak geschied is, naar Philipp. 2 : 7 «dat Christus Jezus het geen *roef* geacht heeft Gode even gelijk te zijn», en daaruit tegen den diefstal te ageren, is eenvoudig valsche vernuft. Ook, te zeggen dat Jezus arm was, en toch niet stal, beduidt niets. Dat alles zijn woorden, zonder betekenis. Zulk een Christusprediking bederft de zaak en brengt u niet verder. Dat Jezus tegen stelen was, spreekt vanzelf.

Van twee geheel andere zijden moet hier de Christus inkommen. Vooreerst om ons de rechte door God gewilde verhouding tegenover het *aardsche goed* te doen verstaan. En ten tweede, om ons de schuld-verzoenende en voldoende vrucht van Christus' werk te doen genieten, ook waar we, wel niet aan rechtstreekschen diefstal schuldig staan, maar toch in de conscientie ons aangeklaagd vinden, dat de uitingen van ons hart onzuiver waren, en ontvingen wat ons rechtens niet toekwam, of hielden wat van ons weg moest.

Het geldt hier de uitgangen van het hart, of die in hebzucht en schraapzucht uitgaan naar het aardsche goed, om daarop ons vertrouwen te zetten, of wel dat het uitgaat naar het *hoogste goed*, en slechts rentmeestert over het aardsche.

En ook het geldt de vraag, of we het recht, gelijk God dat bestelt, eerbiedigen, of wel, er zelf een baatzuchtig recht voor in de plaats willen stellen.

Zoewel nu wat die *uitgangen van het hart*, als wat dat recht betreft, spreekt heel de *persoon* en het *werk* van den Christus sterk en overweldigend.

Of wat was zijn lijden en sterven anders dan juist een teken van bereidwilligheid om dat recht zijns Gods te eerbiedigen, daar waar het hem zelf den weg deed zinken in vloek en dood.

Zoo is dus een Christusprediking ook bij zulk een stof niet alleen mogelijk, maar komt ze zelfs *ongedwongen* en *vanzelf* aan de orde, mits men maar dieper in de zaak indringt.

Ze is dan zelfs rijk en overvloedig.

En ook, door niets zal de geest der dieverij en der oneerlijkheid zoo sterk in ons bestriden worden, als door zulk een predikatie van den Christus niet bijkomende *bij*, maar ten grondslag liggende *aan* heel de predikatie over het gebod tegen het stelen.

Toch stemt dit niet weg, dat die belijdenis en bevestigingen van elke stof op den Christus, op zijn Persoon, en zijn Werk, zekere geestelijke inspanning eischt.

Een voorbeeld zoo kort moge volledig hetooft bladzijden, naar Daarvan is de mogelijkheid.

Als hoogleer op in 1890. en werd hij van heven.

Drie jaren nu

Een inspelont, zoo inweeft in telkens die in zijn open verleden a ongezoekt, u zelve van voor elke stof, Christus leed den Christus.

Dat hier niet. Bothe dat verban Toch m veilig op ga niet vruchte.